

**СТРАТЕГІЧНЕ ЄВРОПЕЙСЬКЕ СПІВРОБІТНИЦТВО У ПРОЄКТАХ
ВІДНОВЛЮВАНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ: ОГЛЯД¹****Колосок С.І.,***к.е.н., доц. кафедри управління імені Олега Балацького**Сумський державний університет**s.kolosok@biem.sumdu.edu.ua***Вакуленко І.А.,***к.е.н., асистент кафедри управління імені Олега Балацького**Сумський державний університет**i.vakulenko@biem.sumdu.edu.ua*

З огляду на складну ситуацію на світовому енергетичному ринку, зокрема, в Європі, та необхідність відповідати на глобальні виклики щодо підвищення енергетичної безпеки окремих країн та їх об'єднань шляхом зниження залежності від імпорту викопного палива (природного газу, нафти та нафтопродукції, кам'яного вугілля тощо) та розвитку відновлюваної енергетики для нівелювання різниці у природно-ресурсному потенціалі видобутку традиційних енергоресурсів, необхідним є розвиток енергосистеми на принципах енергетичного самозабезпечення та високої енерготранзитивності для швидкого реагування на коливання попиту та балансування енергомережі.

У статті вивчено наявні механізми співпраці в енергетичному секторі Європейського Союзу, як між країнами-членами ЄС, так і між представниками ЄС та третіми країнами. Визначена процедура укладання міжнародних угод забезпечує дотримання законодавства Європейського Союзу та перевірку домовленостей між країнами на відповідність цілям енергетичної політики та сприяння досягненню показників, зокрема, у сфері розвитку відновлюваної енергії. Такий підхід забезпечує цілісність та послідовність у реалізації як енергетичної, так і кліматичної політики Європейського Союзу та сприяє реалізації загальноєвропейських та національних стратегічних планів.

У зв'язку з необхідністю швидких заходів для трансформації енергосистеми ЄС та відповідно до найбільш очікуваного сценарію такої трансформації, що передбачає два етапи: диверсифікацію постачання викопного палива до країн ЄС для заміщення російських енергоресурсів у короткостроковому періоді та інтенсифікацію розвитку відновлюваної енергетики для заміщення викопного палива відновлюваним у середньо та довгостроковому періоді, визначено перелік країн, кооперація з якими у реалізації енергетичних проєктів допоможе знизити залежність Європейського Союзу від імпорту енергоресурсів з РФ у короткі терміни. Охарактеризована у статті платформа прозорості для трансграничних проєктів відновлюваної енергетики (CB RES Transparency Platform) спрямована на підвищення ефективності взаємодії міжнародних партнерів під час реалізації проєктів у сфері чистої енергетики, які реалізуються у Європейському Союзі.

Ключові слова: енергетика, Європейський Союз, кооперація, відновлювані джерела енергії, міжнародні проєкти

DOI: 10.21272/1817-9215.2022.4-30

ВСТУП

Енергетика Європейського Союзу (ЄС) перебуває у точці біфуркації. Поточна енергетична криза, спричинена російсько-українською війною, спричинила руйнування енергетичної логістики та дефіцит енергоресурсів на європейському ринку, які супроводжувалися ціновими коливаннями протягом 2022 року.

Ситуація, яка склалася в енергетичному секторі зокрема та економіці загалом змушує переоцінити наявну енергетичну стратегію ЄС та визначитися з її майбутнім. Очевидно, що планові перетворення в енергетиці не здатні відреагувати на поточні виклики в короткий проміжок часу, що є вкрай необхідним. Відповідно очевидно є необхідність внесення змін до чинної енергетичної політики та перегляд енергетичної стратегії ЄС.

¹ Публікація підготовлена в рамках реалізації проєкту модуля Жана Моне Розумне енергетичне співробітництво в Європі: освітній проєкт для молодіжних лідерів (ERASMUS-JMO-2021-HEI-TCH-RSCH 101048079)

Глобальність енергетичної кризи вимагає спільної координованої діяльності усіх суб'єктів господарювання, владних інституцій та третього сектору для негайних дій щодо взяття ситуації під контроль та мінімізації економічних збитків.

Саме тому міжнародна співпраця в енергетичному секторі знову набуває надважливого значення.

З огляду на здійснені ЄС та країнами-членами заходи, першочерговою задачею у подоланні енергетичної кризи є диверсифікація постачання традиційних енергоресурсів для заміщення втрачених поставок з РФ. Однак ці заходи мають стабілізаційний характер та призначені для уникнення шоківих наслідків для економіки ЄС. Перспектива європейського енергетичного ринку пов'язана із інтенсифікацією розвитку відновлюваної енергетики для заміщення викопного палива та підвищення енергетичної безпеки країн-членів ЄС [1, 2].

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питання побудови нової енергетичної системи, яка ґрунтується на відновлюваній енергетиці широко досліджується науковцями ЄС та поза його межами. Ключові проблеми пов'язані з переходом від використання викопного палива до відновлюваного та пов'язані з цим економічні та соціальні аспекти, зокрема і для регіонів-постачальників викопного «неекологічного» палива, є детально вивченими [3]. Однак нові реалії потребують актуальних досліджень щодо сценаріїв майбутнього розвитку енергетичного сектору з урахуванням встановленого курсу на досягнення сталого розвитку ЄС [4, 5] і переходу до відновлюваної енергетики [6] та активізації кооперації у побудові транснаціональних енергомереж [7, 8]. У той же час необхідно враховувати загрози для енергетичного ринку, зокрема, розглянуті у роботі [9] щодо сповільнення економічного зростання внаслідок диверсифікаційних процесів в енергетиці з метою підвищення ефективності перехідних процесів, які є предметом досліджень [10, 11].

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою статті є дослідження сучасних форм енергетичної співпраці у сфері відновлюваної енергетики в ЄС.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

ЄС має розгалужену інституційну базу для реалізації різноманітних форм співпраці у енергетичному секторі. Процедури формування спільної політики у всіх напрямках спонукають ЄС постійно удосконалювати механізми співпраці на основі балансу інтересів та з урахуванням можливостей країн-членів реалізовувати загальноєвропейську політику.

Енергетичний сектор є одним із ключових напрямків консолідації зусиль щодо переходу всіх країн-членів до енергосистеми на основі відновлюваних джерел енергії та досягнення кліматичних цілей ЄС та індикаторів, зобов'язання щодо досягнення яких взяли на себе національні уряди.

Окрім співпраці в енергетичному секторі між країнами-членами, ЄС розвиває двота багатосторонні відносини з державними та недержавними інституціями з усього світу. Це важливо для поширення принципів модернізації глобальної енергетичної системи та прискорення транзитивних процесів, спрямованих на зростання генерації та споживання відновлюваної енергії та відповідно скорочення видобутку та споживання викопного палива.

Одним з механізмів, спрямованих на активізацію міжнародної співпраці в енергетичному секторі є міжурядові енергетичні угоди, укладання та виконання яких поліпшує обмін інформацією та координацію дій на міжнародній арені. Міжнародні угоди можуть укладатися окремими країнами-членами ЄС з контрагентами, які знаходяться поза межами ЄС. У цьому випадку країни ЄС, які ведуть переговори та планують укласти угоду, повинні переконатися, що її умови відповідають

законодавству ЄС. Це допомагає забезпечити безперебійне функціонування внутрішнього енергетичного ринку ЄС.

Щоб сприяти координації між країнами ЄС і країнами, що не входять до ЄС, і забезпечити дотримання законодавства ЄС, ЄС створив, станом на січень 2012 року, механізм обміну інформацією, який:

- вимагає від країн ЄС подавати всі існуючі міжнародні енергетичні угоди до Європейської комісії для оцінки;
- дозволяє країнам ЄС подавати інформацію про поточні переговори з країнами, що не входять до ЄС, до Комісії та звертатися до Комісії за порадою щодо сумісності потенційних угод із законодавством ЄС;
- вимагає від країн ЄС подавати всі міжурядові угоди до Комісії після їх ратифікації;
- вимагає від країн ЄС надавати одна одній документи міжурядових угод у повному чи короткому вигляді. Резюме повинно містити предмет, мету та обсяг, тривалість, договірні сторони та інформацію про основні елементи угоди [12].

Дана політика ЄС регулюється низкою документів та нормативно-правових актів [13, 14, 15, 16, 17]

Окрім співробітництва між країнами-членами, в енергетичному секторі ЄС здійснює кооперацію з низкою країн на основі укладених угод та підписаних меморандумів. Найбільш значимим для розвитку енергетичного сектору є співпраця з Норвегією [18, 19], США [20, 21, 22], Великобританією [23], Туреччиною [24], країнами Центральної Азії [25], країнами Африки [26, 27, 28] та країнами східного партнерства [29, 30]. Активізація та розширення співробітництва у рамках укладених та нових угод з країнами поза межами ЄС у коротко та середньо-строковій перспективі вкрай важливо для подолання енергетичної кризи шляхом диверсифікації постачання енергоресурсів для заміщення обсягів російських енергопродуктів, що передбачається як перший етап формування нової енергосистеми Європи.

Вирішення майбутніх проблем, пов'язаних з енергозалежністю більшості країн-членів ЄС від постачання викопного палива, лежить у площині відновлюваної енергетики. Саме тому координація діяльності та реалізація спільних проєктів є вкрай важливим для скорочення строків освоєння потенціалу відновлюваної енергетики та масштабування успішних інноваційних енергетичних проєктів.

Хоча всі країни ЄС мають власні ресурси відновлюваної енергії для використання, деякі регіони Європи мають більший потенціал для відновлюваної енергії, ніж інші. Створення внутрішнього енергетичного ринку Європи створює великі можливості для спільної роботи країн, щоб використовувати відновлювані ресурси та досягати своїх національних цілей щодо відновлюваної енергії, застосовуючи механізми співпраці, створені відповідно до Директиви про відновлювані джерела енергії: 1) обмін статистичною інформацією, 2) спільні проєкти між країнами ЄС або країнами ЄС і третіми країнами та 3) спільні схеми підтримки [31].

Дві або більше країн можуть спільно фінансувати проєкт з відновлюваної енергетики та, за потреби, розподіляти отриману відновлювану енергію.

Публічність реалізації спільних проєктів у сфері відновлюваної енергетики досягається застосуванням платформи прозорості для транскордонних проєктів відновлюваної енергетики (CB RES Transparency Platform), яка надає інформацію щодо географії проєктів, їхнього технічного опису, плану і термінів реалізації, а також фінансової підтримки Європейського Союзу [32].

Відповідно до CB RES Transparency Platform серед вагомих спільних проєктів відновлюваної енергетики, які реалізуються або будуть реалізовані в ЄС, є

- ELWIND – Спільний естонсько-латвійський гібридний офшорний вітровий проєкт;
- Кліматично нейтральне централізоване опалення в європейському місті Герліц Згожеlec;
- Транскордонний європейський ланцюг створення вартості зеленого водню.

ВИСНОВКИ

Енергетична криза, викликана збройною агресією РФ проти України, потребує поглиблення міжнародної співпраці в енергетичному секторі для забезпечення довготривалої енергетичної безпеки окремих країн та їх об'єднань. Чинні інституції та наявні механізми співпраці в енергетичному секторі дозволяють інтенсифікувати кооперацію зацікавлених суб'єктів в рамках ЄС та поза його межами для диверсифікації енергопостачання в короткостроковому періоді та заміщення невідновлюваної енергії відновлюваною в середньо та довгостроковій перспективі.

SUMMARY

Kolosok S., Vakulenko I. Strategic European cooperation in renewable energy projects: A survey

Because of the difficult situation in the world energy market, in particular, in Europe, and the need to respond to global challenges in terms of increasing the energy security of individual countries and their associations by reducing dependence on the import of fossil fuels (natural gas, oil and petroleum products, stone coal, etc.) and the development of renewable energy to level the difference in the natural resource potential of traditional energy resources, it is necessary to develop the energy system based on the principles of energy self-sufficiency and high energy transitivity to quickly respond to fluctuations in demand and balance the energy network.

The article examines existing cooperation mechanisms in the energy sector of the European Union, both between EU member states and between EU representatives and third countries. The specified procedure for concluding international agreements ensures compliance with the legislation of the European Union and verification of agreements between countries for compliance with the goals of energy policy and promotion of the achievement of indicators, particularly in the field of renewable energy development. This approach ensures integrity and consistency in the implementation of both energy and climate policies of the European Union. It contributes to the implementation of pan-European and national strategic plans.

In connection with the need for temporary measures for the transformation of the EU energy system and following the most expected scenario of such a transformation, which involves two stages: diversification of the supply of fossil fuels to EU countries to replace Russian energy resources in the short term and intensification of the development of renewable energy to replace fossil fuels with renewable in the medium and long time, a list of countries with which cooperation in the implementation of energy projects will help reduce the dependence of the European Union on the import of energy resources from the Russian Federation in the short term has been determined. The transparency platform for cross-border renewable energy projects (CB RES Transparency Platform) described in the article aims to increase the efficiency of international partners' interaction during the implementation of clean energy projects in the European Union.

Keywords: energy, European Union, cooperation, renewable energy sources, international projects

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Юрій Тарасовський. ЄС залучить €300 млрд для зниження залежності від енергоресурсів з Росії. URL: <https://forbes.ua/news/es-zaluchit-300-mlrd-dlya-znizhennya-zalezhnosti-vid-energoresursiv-z-rosii-18052022-6080>
2. Єврокомісія схвалила план відмови від російських енергоресурсів на 300 млрд євро. URL: <https://finbalance.com.ua/news/vrokomisiya-pokazala-plan-vidmovi-vid-rosiyskikh-enerhoresursiv-na-300-mlrd-vro>
3. Brodny, J., & Tutak, M. Challenges of the polish coal mining industry on its way to innovative and sustainable development. *Journal of Cleaner Production*. 2022. P. 375. doi:10.1016/j.jclepro.2022.134061
4. Artyukhova, N., Tiutiunyk, I., Bogacki, S., Wołowiec, T., Dluhopolskyi, O., & Kovalenko, Y. Scenario modeling of energy policies for sustainable development. *Energies*. 2022. Vol. 15(20). doi:10.3390/en15207711
5. Latif, D., & Evcan, N. S. Reconsidering 'EU actorness' in changing geopolitics of the eastern mediterranean region. *Insight Turkey*. 2022. Vol. 24(4). P. 123-144. doi:10.25253/99.2022244.8
6. Hainsch, K., Löffler, K., Burandt, T., Auer, H., Crespo del Granado, P., Piscicella, P., Zwickl-Bernhard, S. Energy transition scenarios: What policies, societal attitudes, and technology developments will realize the EU green deal? *Energy*. 2022. P. 239 doi:10.1016/j.energy.2021.122067
7. Studzieniecki, T., & Palmowski, T. Renewable energy sources in transnational cooperation in the baltic sea region. *Bulletin of Geography.Socio-Economic Series/* 2022. Vol. 56. PP. 7-21. doi:10.12775/bgss-2022-0010
8. Cassetta, E., Nava, C. R., & Zoia, M. G. EU electricity market integration and cross-country convergence in residential and industrial end-user prices. *Energy Policy*. 2022. P. 165. doi:10.1016/j.enpol.2022.112934
9. Gozgor, G., & Paramati, S. R. Does energy diversification cause an economic slowdown? evidence from a newly constructed energy diversification index. *Energy Economics*. 2022. P. 109. doi:10.1016/j.eneco.2022.105970
10. Jałowiec, T., Wojtaszek, H., & Miciuła, I. Analysis of the potential management of the Low-Carbon energy transformation by 2050. *Energies*. 2022. Vol. 15(7). doi:10.3390/en15072351
11. Burghard, U., Dütschke, E., Caldes, N., & Oltra, C. Cross-border concentrated solar power projects - opportunity or dead end? A study into actor views in Europe. *Energy Policy* 2022. P. 163. doi:10.1016/j.enpol.2022.112833
12. Intergovernmental energy agreements. URL: https://energy.ec.europa.eu/topics/international-cooperation/intergovernmental-energy-agreements_en (дата звернення - 20 грудня 2022 р.)

13. Implementing the EU Global Strategy - strengthening synergies between EU climate and energy diplomacies and elements for priorities for 2017. URL: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-6981-2017-INIT/en/pdf> (дата звернення - 12 грудня 2022 р.)
14. Proposal for a DECISION OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL on establishing an information exchange mechanism with regard to intergovernmental agreements and non-binding instruments between Member States and third countries in the field of energy and repealing Decision No 994/2012/EU. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52016PC0053> (дата звернення - 22 грудня 2022 р.)
15. Council conclusions on Energy Diplomacy. URL: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-10995-2015-INIT/en/pdf> (дата звернення - 22 грудня 2022 р.)
16. REPORT FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL AND THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE Implementation of the Communication on Security of Energy Supply and International Cooperation and of the Energy Council Conclusions of November 2011. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:52013DC0638> (дата звернення - 22 грудня 2022 р.)
17. Decision (EU) 2017/684 of the European Parliament and of the Council of 5 April 2017 on establishing an information exchange mechanism with regard to intergovernmental agreements and non-binding instruments between Member States and third countries in the field of energy, and repealing Decision No 994/2012/EU. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX%3A32017D0684> (дата звернення - 22 грудня 2022 р.)
18. Joint EU-Norway statement on strengthening energy cooperation. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/statement_22_3975 (дата звернення - 22 грудня 2022 р.)
19. EU-Norway relations (European External Action Service). URL: https://www.eeas.europa.eu/delegations/norway_en (дата звернення - 20 грудня 2022 р.)
20. The European Commission and the United States open new chapter in their energy cooperation. URL: https://commission.europa.eu/news/european-commission-and-united-states-open-new-chapter-their-energy-cooperation-2022-03-25_en (дата звернення - 20 грудня 2022 р.)
21. Liquefied natural gas. URL: https://energy.ec.europa.eu/topics/oil-gas-and-coal/liquefied-natural-gas_en
22. Delegation of the European Union to the United States of America. URL: https://www.eeas.europa.eu/delegations/united-states-america_en (дата звернення - 20 грудня 2022 р.)
23. United Kingdom. Post-Brexit relations on energy fall under the EU-UK Trade Cooperation Agreement and the Euratom-UK Agreement. URL: https://energy.ec.europa.eu/topics/international-cooperation/key-partner-countries-and-regions/united-kingdom_en (дата звернення - 20 грудня 2022 р.)
24. Delegation of the European Union to Türkiye. URL: <https://www.avrupa.info.tr/en> (дата звернення - 22 грудня 2022 р.)
25. Central Asia. EU cooperation with Kazakhstan, Turkmenistan and Uzbekistan and the regional programme EU4Energy. URL: https://energy.ec.europa.eu/topics/international-cooperation/key-partner-countries-and-regions/central-asia_en (дата звернення - 22 грудня 2022 р.)
26. Sub-Saharan Africa. The Africa-EU Energy Partnership and the Platform on Sustainable Energy Investments. URL: https://energy.ec.europa.eu/topics/international-cooperation/key-partner-countries-and-regions/sub-saharan-africa_en (дата звернення - 22 грудня 2022 р.)
27. Neighbourhood-South. The Union for the Mediterranean supports energy cooperation through regional energy platforms covering natural gas, electricity markets, renewable energy and energy efficiency. URL: https://energy.ec.europa.eu/topics/international-cooperation/key-partner-countries-and-regions/neighbourhood-south_en (дата звернення - 22 грудня 2022 р.)
28. Africa-EU. Energy Partnership. URL: <https://africa-eu-energy-partnership.org/> (дата звернення - 22 грудня 2022 р.)
29. Neighbourhood-East. Energy relations with Armenia, Azerbaijan, Belarus, Georgia, Moldova and Ukraine underpin energy security and energy transitions of all partners involved. URL: https://energy.ec.europa.eu/topics/international-cooperation/key-partner-countries-and-regions/neighbourhood-east_en (дата звернення - 22 грудня 2022 р.)
30. Mission of Ukraine to the European Union. Energy. URL: <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/en/2633-relations/galuzeve-spravobitnictvo/energetika> (дата звернення - 22 грудня 2022 р.)
31. Cooperation mechanisms. URL: https://energy.ec.europa.eu/topics/renewable-energy/renewable-energy-directive-targets-and-rules/cooperation-mechanisms_en (дата звернення - 22 грудня 2022 р.)
32. Transparency Platform for Cross-border Renewable Energy Projects. URL: https://cinea.ec.europa.eu/transparency-platform-cross-border-renewable-energy-projects_en (дата звернення - 22 грудня 2022 р.)

REFERENCES

1. Tarasovskiy Yu. (2022). The EU will attract €300 billion to reduce dependence on energy resources from Russia. Retrieved from <https://forbes.ua/news/es-zaluchit-300-mlrd-dlya-znizhennya-zalezhnosti-vid-energoresursiv-z-rosii-18052022-6080>
2. The European Commission approved the plan to abandon Russian energy resources worth 300 billion euros (2022). Retrieved from <https://finbalance.com.ua/news/vrokomisiya-pokazala-plan-vidmovi-vid-rosiyskikh-enerhoresursiv-na-300-mlrd-vro>
3. Brodny, J., & Tutak, M. (2022). Challenges of the polish coal mining industry on its way to innovative and sustainable development. *Journal of Cleaner Production*, 375 doi:10.1016/j.jclepro.2022.134061
4. Artyukhova, N., Tiutiunyk, I., Bogacki, S., Wołowiec, T., Dluhopolskyi, O., & Kovalenko, Y. (2022). Scenario modeling of energy policies for sustainable development. *Energies*, 15(20) doi:10.3390/en15207711
5. Latif, D., & Evcan, N. S. (2022). Reconsidering 'EU actorness' in changing geopolitics of the eastern mediterranean region. *Insight Turkey*, 24(4), 123-144. doi:10.25253/99.2022244.8

6. Hainsch, K., Löffler, K., Burandt, T., Auer, H., Crespo del Granado, P., Piscicella, P., & Zwickl-Bernhard, S. (2022). Energy transition scenarios: What policies, societal attitudes, and technology developments will realize the EU green deal? *Energy*, 239 doi:10.1016/j.energy.2021.122067
7. Studzieniecki, T., & Palmowski, T. (2022). Renewable energy sources in transnational cooperation in the Baltic Sea region. *Bulletin of Geography. Socio-Economic Series*, 56, 7-21. doi:10.12775/bgss-2022-0010
8. Cassetta, E., Nava, C. R., & Zoia, M. G. (2022). EU electricity market integration and cross-country convergence in residential and industrial end-user prices. *Energy Policy*, 165 doi:10.1016/j.enpol.2022.112934
9. Gozgor, G., & Paramati, S. R. (2022). Does energy diversification cause an economic slowdown? Evidence from a newly constructed energy diversification index. *Energy Economics*, 109 doi:10.1016/j.eneco.2022.105970
10. Jałowiec, T., Wojtaszek, H., & Miciuła, I. (2022). Analysis of the potential management of the Low-Carbon energy transformation by 2050. *Energies*, 15(7) doi:10.3390/en15072351
11. Burghard, U., Dütschke, E., Caldes, N., & Oltra, C. (2022). Cross-border concentrated solar power projects - opportunity or dead end? A study into actor views in Europe. *Energy Policy*, 163 doi:10.1016/j.enpol.2022.112833
12. Intergovernmental energy agreements. Retrieved from https://energy.ec.europa.eu/topics/international-cooperation/intergovernmental-energy-agreements_en
13. Implementing the EU Global Strategy - strengthening synergies between EU climate and energy diplomacies and elements for priorities for 2017. Retrieved from <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-6981-2017-INIT/en/pdf>
14. Proposal for a DECISION OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL on establishing an information exchange mechanism with regard to intergovernmental agreements and non-binding instruments between Member States and third countries in the field of energy and repealing Decision No 994/2012/EU. Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52016PC0053>
15. Council conclusions on Energy Diplomacy. Retrieved from <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-10995-2015-INIT/en/pdf>
16. REPORT FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL AND THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE Implementation of the Communication on Security of Energy Supply and International Cooperation and of the Energy Council Conclusions of November 2011. Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:52013DC0638>
17. Decision (EU) 2017/684 of the European Parliament and of the Council of 5 April 2017 on establishing an information exchange mechanism with regard to intergovernmental agreements and non-binding instruments between Member States and third countries in the field of energy, and repealing Decision No 994/2012/EU. Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX%3A32017D0684>
18. Joint EU-Norway statement on strengthening energy cooperation. Retrieved from https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/statement_22_3975
19. EU-Norway relations (European External Action Service). Retrieved from https://www.eeas.europa.eu/delegations/norway_en
20. The European Commission and the United States open new chapter in their energy cooperation. Retrieved from https://commission.europa.eu/news/european-commission-and-united-states-open-new-chapter-their-energy-cooperation-2022-03-25_en
21. Liquefied natural gas. Retrieved from https://energy.ec.europa.eu/topics/oil-gas-and-coal/liquefied-natural-gas_en
22. Delegation of the European Union to the United States of America. Retrieved from https://www.eeas.europa.eu/delegations/united-states-america_en
23. United Kingdom. Post-Brexit relations on energy fall under the EU-UK Trade Cooperation Agreement and the Euratom-UK Agreement. Retrieved from https://energy.ec.europa.eu/topics/international-cooperation/key-partner-countries-and-regions/united-kingdom_en
24. Delegation of the European Union to Türkiye. Retrieved from <https://www.avrupa.info.tr/en>
25. Central Asia. EU cooperation with Kazakhstan, Turkmenistan and Uzbekistan and the regional programme EU4Energy. Retrieved from https://energy.ec.europa.eu/topics/international-cooperation/key-partner-countries-and-regions/central-asia_en
26. Sub-Saharan Africa. The Africa-EU Energy Partnership and the Platform on Sustainable Energy Investments. Retrieved from https://energy.ec.europa.eu/topics/international-cooperation/key-partner-countries-and-regions/sub-saharan-africa_en
27. Neighbourhood-South. The Union for the Mediterranean supports energy cooperation through regional energy platforms covering natural gas, electricity markets, renewable energy and energy efficiency. Retrieved from https://energy.ec.europa.eu/topics/international-cooperation/key-partner-countries-and-regions/neighbourhood-south_en
28. Africa-EU. Energy Partnership. Retrieved from <https://africa-eu-energy-partnership.org/>
29. Neighbourhood-East. Energy relations with Armenia, Azerbaijan, Belarus, Georgia, Moldova and Ukraine underpin energy security and energy transitions of all partners involved. Retrieved from https://energy.ec.europa.eu/topics/international-cooperation/key-partner-countries-and-regions/neighbourhood-east_en
30. Mission of Ukraine to the European Union. Energy. Retrieved from <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/en/2633-relations/galuzve-spivotnictvo/energetika>
31. Cooperation mechanisms. Retrieved from https://energy.ec.europa.eu/topics/renewable-energy/renewable-energy-directive-targets-and-rules/cooperation-mechanisms_en
32. Transparency Platform for Cross-border Renewable Energy Projects. Retrieved from https://cinea.ec.europa.eu/transparency-platform-cross-border-renewable-energy-projects_en